

กิจกรรมเสริมความเป็นครูในยุค 4.0

Teacher Enhancement Activities in the 4.0 Era

เอมอร ปันทะสือบ* สมเกียรติ อินทสิงห์ สุณีย์ เงินยวง และน้ำผึ้ง อินทะเนตร

Aimon Punthasueb*, Somkiat Intasingh, Suneey Nguenyuang and Nampuang Intanet

บทคัดย่อ

การพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาวิชาชีพครูให้เป็นครูที่มีศักยภาพ นอกจากกิจกรรมทางด้านวิชาการตามหลักสูตรแล้ว การพัฒนาโดยผ่านกิจกรรมเสริมความเป็นครูก็มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ได้กำหนดให้สถาบันการศึกษากำหนดกิจกรรมเสริมความเป็นครูในแต่ละปี โดยอาจจัดกิจกรรม/โครงการ เป็นการเฉพาะหรืออาจบริหารจัดการให้บูรณาการกับการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ ความเป็นครูและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ปละไม่น้อยกว่าสองกิจกรรม โดยกิจกรรมเสริมความเป็นครูในยุค 4.0 จะมีลักษณะที่สามารถส่งเสริมศักยภาพของครูให้เป็นครูในยุค 4.0 ที่มีคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ มีความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับตนเอง นักเรียน ชุมชน นโยบายและพื้นฐานด้านการศึกษา ความรู้พหุวัฒนธรรม ความรู้ด้านการประเมิน เป็นต้น 2) ด้านทักษะ มีทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการสะท้อนและการคิด ทักษะการสอน ทักษะด้านการจัดการ ทักษะด้านการบริหาร ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการประสานงาน ทักษะด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านนวัตกรรมและผู้ประกอบการ ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการประเมินผล การจิตสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นต้น และ 3) ด้านเจตคติ มีเจตคติที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ การช่วยเหลือผู้อื่นและชุมชน มีความตระหนักรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบ และการทำงานเป็นทีม

คำสำคัญ: กิจกรรมเสริมความเป็นครู ยุค 4.0

Abstract

To develop the potential of students in the teaching profession to be potential teachers. Not only academic activities but also the curriculum development through teacher reinforcement activities is absolutely necessary. In accordance with the National Qualifications Framework for Higher Education 2009, institutions are required to set up teacher reinforcement activities each year. Which may organize activities / projects specifically or may be managed to integrate with learning in various courses. To strengthen the feature Being a teacher and citizenship not less than two activities per year. The teacher enhancement activities in the 4.0

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

Faculty of Education, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200

*Corresponding author; email: aim_ks46@hotmail.com

(Received: 25 June 2020; Revised: 6 November 2020; Accepted: 13 November 2020)

DOI: <https://doi.org/10.14456/psruhss.2022.2>

era will have characteristics that can enhance the potential of teachers to become teachers in the 4.0 era with 3 characteristics, First the knowledge, knowledge in various areas such as teaching and learning. About oneself, students, communities, policies and education background, multicultural knowledge, assessing skills etc. Second is the skills, there are skills such as reflection and thinking skills, teaching skills, management skills communication skills, coordination skills, technology skills, innovation and entrepreneurial skills, questioning skills, evaluation skills and the environment that is conducive to learning skills, etc. Last one is the attitude. Teacher must have attitude that allow students to be a center of learning. Helping others and communities. Awareness of environmental changes. Social responsibility and team work.

Keywords: Enhancement activities, The 4.0 Era

บทนำ

“หน้าที่ของครูนั้นเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการปลูกฝังความรู้ ความคิด และจิตใจให้แก่เยาวชน เพื่อที่จะได้เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีและมีประสิทธิภาพของประเทศในกาลข้างหน้า ผู้เป็นครูจึงจัดได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทอย่างสำคัญ ในการสร้างสรรค์บันดาลอนาคตของชาติบ้านเมือง”

จากตอนหนึ่งของพระบรมราโชวาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครู จากพระบรมราโชวาทของพระองค์ท่าน สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของครู ผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ครูจึงเป็นทรัพยากรการศึกษาที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบการศึกษาในโรงเรียนและการศึกษาของประเทศ คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ในสังกัด สถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นสถาบันหลักที่ทำหน้าที่ผลิตครูจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศ (อภิภา ปรัชญพทุทธิ, 2560)

เนื่องจากรัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายผลักดันให้ประเทศไทย ก้าวเข้าสู่โมเดลประเทศไทย 4.0 ซึ่งเป็นโมเดลเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เพื่อให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนภายใต้บริบทการปฏิวัติอุตสาหกรรม ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายในควบคู่กับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยขับเคลื่อนผ่านกลไก ประชาธิรัฐ โดยรัฐบาลจัดลำดับความสำคัญให้การเตรียมคนไทยในยุค 4.0 เป็นวาระแรกในการขับเคลื่อนนโยบายประเทศไทย 4.0 (สุวิทย์ เหมสินทรีย์, 2559) การจะเตรียมผลผลิตให้เป็นไปตามคุณลักษณะตามความมุ่งหมาย ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดการศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ (อดุลย์ วัชรวิเศษ, 2557) ซึ่งหน้าที่ของการเตรียมผลผลิตจึงเป็นหน้าที่สำคัญของครู ซึ่งครูเองจะต้องมีความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับการพัฒนาในยุค 4.0 การพัฒนาสมรรถนะของครูจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกหน่วยงานจะต้องเร่งดำเนินการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (นงลักษณ์ ใจฉลาด, 2557) ซึ่งสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูในการศึกษาในยุค 4.0 ประกอบด้วยสมรรถนะ 2 ด้าน คือ สมรรถนะแกนกลางของการศึกษาในยุค 4.0 มี 10 ด้านได้แก่ 1) การคิดแบบมีวิจารณญาณ 2) การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3) การสร้างนวัตกรรม 4) ความเป็นผู้ประกอบการ 5) การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต 6) การใช้เทคโนโลยีสื่อสารและสารสนเทศ 7) การมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น 8) การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม 9) การมีภาวะผู้นำ และ 10) การมีจิตสาธารณะ และสมรรถนะด้านวิชาชีพครู 6 ด้าน ได้แก่ 1) ความเป็นครูและจรรยาบรรณวิชาชีพครู 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) ความรู้ลึกในเนื้อหาวิชาและวิธีวิทยาการสอน

4) การประเมินผลและการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ 5) การพัฒนาผู้เรียน และ 6) การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (อภิภา ปรัชญพทุทธ์, 2560) การพัฒนาศักยภาพของครูให้มีสมรรถนะดังกล่าวจึงต้องเป็นหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาที่จะต้องพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูโดยการพัฒนาผ่านกิจกรรมทางด้านวิชาการตามหลักสูตรและการพัฒนาโดยผ่านกิจกรรมเสริมความเป็นครู ซึ่งกิจกรรมเสริมความเป็นครูที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ได้กำหนดให้สถาบันการศึกษากำหนดกิจกรรมเสริมความเป็นครูในแต่ละปี โดยจัดในรูปแบบของกิจกรรม/ โครงการ เป็นการเฉพาะหรืออาจบริหารจัดการในลักษณะของการบูรณาการกับการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ ความเป็นครูและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ปีละไม่น้อยกว่าสองกิจกรรม ตามที่สถาบันการศึกษาเห็นสมควร

กิจกรรมเสริมความเป็นครู

กิจกรรมเสริมความเป็นครู หมายถึง กิจกรรมที่กำหนดให้นักศึกษาวิชาชีพครูเข้าร่วม ซึ่งเป็นข้อกำหนดของคุรุสภาจะรับรองปริญญาและประกาศนียบัตรทางการศึกษาเพื่อการประกอบวิชาชีพครู โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นจะช่วยพัฒนา ความรู้ ทักษะ และคุณธรรมของความเป็นครู ให้นักศึกษามีความเป็นครูตามมาตรฐานความรู้ของคุรุสภา

สถาบันทางการศึกษาได้จัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของคุรุสภา โดยจะจัดกิจกรรม/โครงการปีละไม่น้อยกว่า 2 กิจกรรม ให้นักศึกษา โดยการจัดกิจกรรมของแต่ละสถาบันจะมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเป้าหมาย อัตลักษณ์ บริบทของแต่ละสถาบัน การจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูในละปี มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เปลี่ยนไป ซึ่งเป็นผลจากความเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกในมิติต่าง ๆ ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ไม่เพียงเปลี่ยนแค่บริบทด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเท่านั้น หากแต่ยังเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 20 อย่างสิ้นเชิงผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 เมื่อเทียบกับคนในรุ่นต่าง ๆ แล้วพบว่าจะมีลักษณะแตกต่างจากคนในรุ่นที่ผ่านมาคือ จะมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองผ่านเทคโนโลยีใกล้ตัวและการเรียนรู้จะสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในทุกสถานที่ โดยไม่จำกัดแค่เพียงในชั้นเรียน รวมถึงการเรียนรู้จะเกิดขึ้นยาวนานมากกว่าคนรุ่นอื่นที่ผ่านมา (พัชรภา ตันติชูเวช, 2560) จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้การจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครู จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะความเป็นครูที่ดี ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้กำหนดไว้

กิจกรรมเสริมความเป็นครูของมหาวิทยาลัยในสังกัดต่าง ๆ

กิจกรรมเสริมความเป็นครูในมหาวิทยาลัยของรัฐ จะมีรูปแบบของกิจกรรมที่พัฒนาศักยภาพของนักศึกษาให้มีคุณลักษณะความเป็นครูวิชาชีพ และเน้นการพัฒนานักศึกษาให้มีจิตอาสาในการทำประโยชน์ให้สังคม เช่น โครงการด้านจิตอาสา/บำเพ็ญประโยชน์และส่งเสริมความเป็นผู้นำ โครงการปฏิบัติธรรมพัฒนาจิตใจและเจริญปัญญา โครงการพัฒนาบุคลิกภาพความเป็นครู โครงการฝึกมารยาทในการรับประทานอาหาร และการเข้าร่วมประชุมวิชาการระดับชาติหรือนานาชาติ เป็นต้น

กิจกรรมเสริมความเป็นครูในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จะมีรูปแบบของกิจกรรมที่มีการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เน้นการทำคุณประโยชน์โดยการทำกิจกรรมจิตอาสา เพื่อพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังเน้นการพัฒนานักศึกษาตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย เช่น โครงการค่ายอาสาพัฒนาชุมชน โครงการเสียงส่องแสง โครงการดิจิทัลคิดส์ พลิกโฉมห้องเรียน กิจกรรมพัฒนาด้านศาสตร์การสอน กิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ กิจกรรมสร้างเสริมทักษะสัมพันธ์ชุมชน /ผู้ปกครอง กิจกรรมครูฯ อาสาพัฒนาชุมชน เป็นต้น

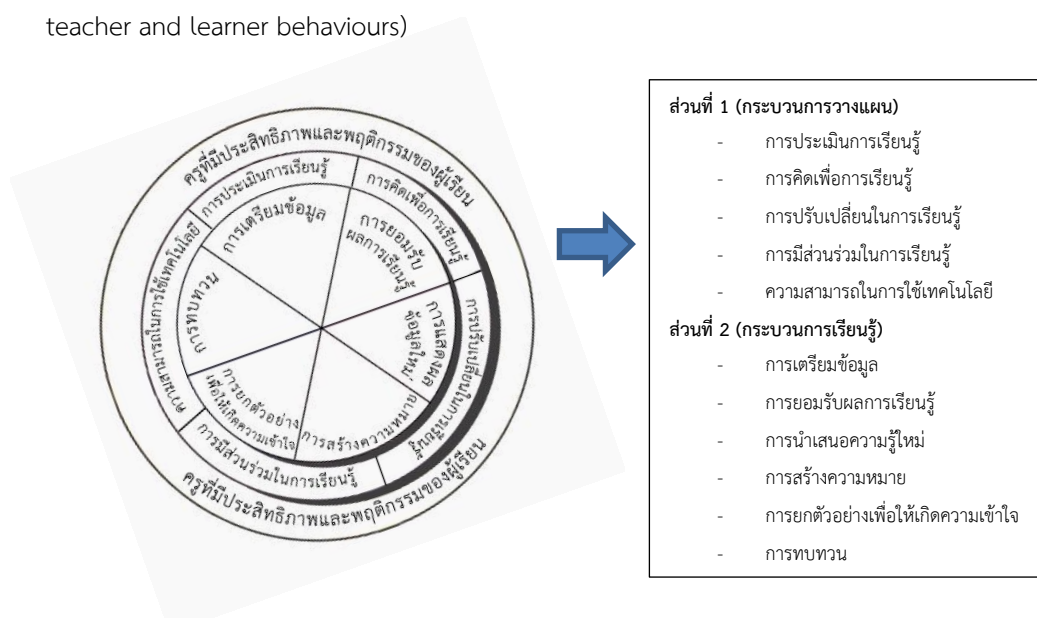
กิจกรรมเสริมความเป็นครูในมหาวิทยาลัยเอกชน จะมีรูปแบบกิจกรรมที่เน้นความเป็นสากล และนำนวัตกรรมใหม่มาใช้ แต่ยังคงคำนึงถึงการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน เช่น กิจกรรมการศึกษาเรียนรู้หลักคำสอนและศาสนสถานของศาสนาที่สำคัญของไทย กิจกรรมศาสตร์พระราชากับนวัตกรรมการเรียนรู้ โครงการเตรียมความพร้อมทักษะทางการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นครูในศตวรรษที่ 21 กิจกรรมการศึกษาเรียนรู้แนวทางการจัดการเรียนการสอน ผ่านนวัตกรรม PBL และ STEAM เป็นต้น

กิจกรรมเสริมความเป็นครูในมหาวิทยาลัยราชภัฏ จะมีรูปแบบกิจกรรมที่มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะความเป็นครูวิชาชีพและมีการส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เช่น โครงการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ โครงการผู้ช่วยครูประจำชั้น โครงการพัฒนาทักษะอาชีพ โครงการพัฒนาบุคลิกภาพและทักษะวิชาชีพ โครงการครูดี คนดี พลเมืองดี โครงการสร้างฝายชะลอน้ำเฉลิมพระเกียรติ โครงการสืบสานประเพณีเข้าพรรษา เป็นต้น

จากข้างต้นเป็นตัวอย่างกิจกรรมเสริมความเป็นครูที่มหาวิทยาลัยในสังกัดต่าง ๆ ได้จัดเพื่อส่งเสริมความเป็นครูกับนิสิตนักศึกษา ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมก็มีความแตกต่างกันไปตามอัตลักษณ์ของแต่ละมหาวิทยาลัย

สำหรับกิจกรรมส่งเสริมความเป็นครูหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาครูในต่างประเทศ ก็มีลักษณะแตกต่างกันไป เช่น ประเทศอังกฤษได้มีการพัฒนาครูโดยใช้ โปรแกรม The Teacher Effectiveness Enhancement Programme (TEEP) ซึ่งจะใช้กระบวนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครู โดยจะให้ความสำคัญของการพัฒนาครูโดยแบ่ง ดังนี้

ขั้นตอนการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นกระบวนการวางแผนในเรื่องต่าง ๆ เช่น การเพิ่มทักษะลำดับความสำคัญของการคิดเพื่อการเรียนรู้ (Higher-order Thinking skills) การเพิ่มเทคนิคการประเมินอย่างมีรูปแบบ (Formative assessment techniques) การประเมินการเรียนรู้ (Assessment for learning) การคิดเพื่อการเรียนรู้ (Thinking for learning) การปรับเปลี่ยนในการเรียนรู้ (Accelerated learning) การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (Collaborative learning) และการใช้เทคโนโลยี (Effective use of ICT) ส่วนอีกขั้นตอนคือ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ โดยจะมีขั้นตอน คือการเตรียมข้อมูล (Preparing for learning) การยอมรับผลการเรียนรู้ (Agreeing learning outcomes) การนำเสนอความรู้ใหม่ (Present new information) การสร้างความหมาย (Construct Meaning) เกิดความเข้าใจ (Demonstrating understanding) และการทบทวน (Reviewing) นอกจากนี้ควรคำนึงถึงความสามารถของครูและพฤติกรรมของผู้เรียน (Effective teacher and learner behaviours)

ภาพ 1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมในกระบวนการพัฒนาครูตาม TEEP model ปรับจาก
The TEEP model describes a taxonomy of thinking for teachers (Danielle Mas, 2016)

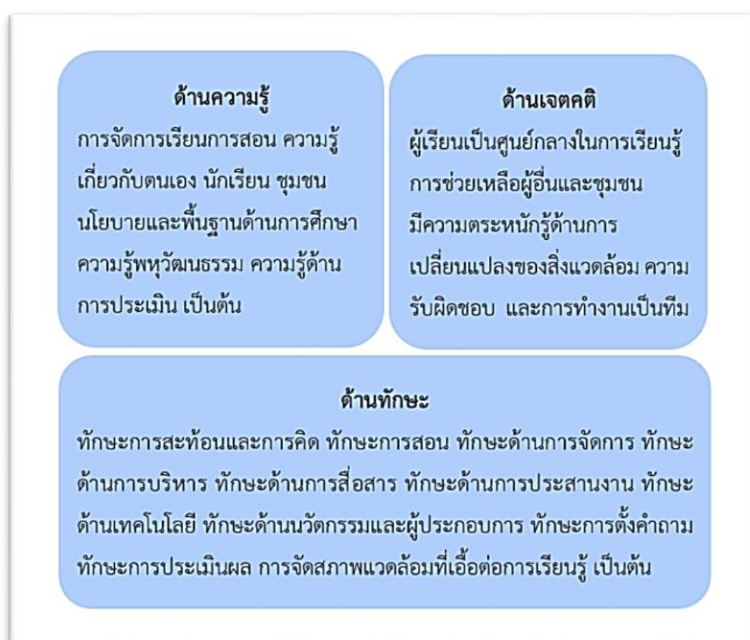
จากกระบวนการพัฒนาครูโดยใช้ โปรแกรม The Teacher Effectiveness Enhancement Programme (TEEP) จะพบว่าการพัฒนาครูมีเป้าหมายการพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน และเน้นการพัฒนาครูอย่างรอบด้านไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ทักษะ ทักษะคิด เน้นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และที่สำคัญการพัฒนาดังกล่าวยังคำนึงถึงความสามารถของครูและพฤติกรรมของผู้เรียนอีกด้วย ในการจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูนอกจากวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาครู ตอบสนองความต้องการของนิสิต นักศึกษา อีกสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงก็คือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบริบทโลกและสังคมไทย และคุณลักษณะของผู้เรียน เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปทำให้รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการถ่ายทอดความรู้จากครูผู้สอนไปยังผู้เรียนหรือที่เรียกว่าการเรียนการสอนในระบบ Education 1.0 ในอดีตซึ่งไม่สามารถนำมาใช้ในปัจุบัน และถึงแม้ว่าจะมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนมากขึ้นในระบบ Education 2.0 และ Education 3.0 แต่พบว่ายังคงไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 ได้ ดังนั้น การเรียนการสอนวิชาชีพครูจึงต้องพัฒนาให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับการศึกษาในระบบ Education 4.0 เป็นลักษณะ

ของการเรียนการสอนวิชาชีพครูที่เหมาะสมกับผู้เรียนและเป็นการศึกษาในระบบ 4.0 จึงต้องผลิตครูที่สามารถปรับวิธีการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งในด้านวัตถุประสงค์ การจัดการศึกษา เนื้อหาหลักสูตร วิธีการสอน การวัดและประเมินผล โดยในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนครูต้องนำเอาเทคโนโลยีมาเป็นส่วนสำคัญในการสอน อุปกรณ์การเรียนการสอนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันได้เหมือนอยู่ในชั้นเรียน (พัชรภาภา ดันติสุขเวช, 2560)

การจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูสำหรับศตวรรษที่ 21 หรือยุค 4.0 นั้น จะต้องจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณลักษณะของครูในยุค 4.0 ซึ่ง สุพินดา ฤทธิจันทร์ (2562) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูยุค 4.0 ว่าจะต้องสามารถจัดให้มีบรรยากาศชั้นเรียนในรูปแบบการสอนที่มีเรียนรู้กันเป็นทีม ให้มีความสำคัญกับผู้เรียนและเรียนรู้จากการลงมือทำและพัฒนาเป็นผลงานของเขาเองที่มีคุณภาพในเชิงสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อผลงานที่พัฒนาขึ้น ซึ่งเป็นคุณลักษณะคนรุ่นใหม่ของสังคมไทยในการพัฒนาประเทศ โดยรูปแบบของการจัดการความรู้ อาจเป็นในลักษณะของรูปแบบการสอนแบบ CCPR Model (Criticality – Creativity – Productive – Responsibility Based Instruction) โดยบทบาทใหม่ของครูคือ ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical) การคิดสร้างสรรค์ (Creativity) การสร้างผลผลิต (Productivity) และการมีความรับผิดชอบ (Responsibility) เน้นเป้าหมายบรรยากาศชั้นเรียนในรูปแบบการสอนนี้มีลักษณะ เฉพาะที่สำคัญ 4 อย่าง คือ 1) ส่งเสริมการคิดเชิงนวัตกรรม เป็นกระบวนการ ที่ช่วยให้เกิดการคิดอย่างสร้างสรรค์มีแนวคิด ใหม่ ๆ 2) พัฒนาศักยภาพ เน้นการให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของคุณภาพของผลผลิต 3) ปฏิบัติกิจกรรมเน้นความร่วมมือ เป็นความร่วมมือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน และ 4) สัมพันธ์กับสังคม โดยเน้นการปลูกฝัง จิตสำนึกทางสังคมให้กับผู้เรียน และเพชรสุดา ภูมิพันธ์ (2560) ได้กล่าวถึงครูในศตวรรษที่ 21 จึงต้องปรับบทบาทเป็นผู้ที่คอยชี้แนะ อำนวยความสะดวกอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนไม่ใช่ถ่ายทอดความรู้อยู่หน้าชั้นเหมือนในอดีตและต้องมีทักษะที่สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนได้แก่ 1) ทักษะการตั้งคำถาม เพื่อทำให้ผู้เรียนสามารถกำหนดประเด็นปัญหาและหาคำตอบด้วยตนเองได้ 2) ทักษะการสอนให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาคำตอบด้วยตนเองโดยลงมือปฏิบัติได้ 3) ทักษะในการคัดเลือกความรู้ตามสภาพแวดล้อมที่ทำได้จริง 4) ทักษะการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพความรู้ 5) ทักษะการสอนให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์เพื่อได้ข้อสรุปหรือความคิดรวบยอด 6) ทักษะการสอนให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้ และ 7) ทักษะในการประเมินผล

นอกจากนี้ประเทศสิงคโปร์ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่มีคุณภาพของการศึกษาเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก โดยการประชุมของ World Economic Forum (WEF) ในปี 2018-2019 ได้จัดอันดับประเทศสิงคโปร์เป็นอันดับที่ 1 ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอันดับที่ 4 ของโลก สำหรับประเทศไทยนั้นจากการจัดอันดับคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ประเทศไทยได้อันดับที่ 7 ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอันดับที่ 52 ของโลก แนวทางในการพัฒนาครูของประเทศสิงคโปร์ที่มีการพัฒนาครูให้เป็นมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการเตรียมและพัฒนาครูใน 3 ด้าน คือ 1) เจตคติและค่านิยม ได้แก่ การให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ การกำหนดลักษณะของครูและการช่วยเหลือบุคลากรในวิชาชีพและต่อชุมชน 2) มีทักษะ 10 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการสะท้อนและการคิด ทักษะด้านการเรียนการสอน ทักษะด้านการจัดการคน ทักษะด้านการบริหารจัดการตนเอง ทักษะด้านการจัดการและการบริหาร ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการประสานงาน ทักษะด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านนวัตกรรมและผู้ประกอบการ และทักษะด้านอารมณ์และสังคม และ 3) มีความรู้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับตนเอง นักเรียน ชุมชน เนื้อหาวิชาที่สอน วิธีการเรียนการสอน นโยบายและพื้นฐานด้านการศึกษา ความรู้พหุวัฒนธรรม ความตระหนักรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงของโลก และความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (เพชรสุดา ภูมิพันธ์, 2560) เมื่อคุณลักษณะของครูดังกล่าวข้างต้นเป็นคุณลักษณะที่ต้องการ ดังนั้น

การจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูในยุค 4.0 ควรสามารถพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณลักษณะทั้ง 3 ด้านดังกล่าว คือ ด้านความรู้ กิจกรรมเสริมความเป็นครูสามารถส่งเสริมให้นิสิต นักศึกษามีความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ความรู้เกี่ยวกับตนเอง นักเรียน ชุมชน ความรู้เรื่องนโยบายและพื้นฐานด้าน การศึกษา ความรู้พหุวัฒนธรรม ความรู้ด้านการประเมิน เป็นต้น ส่วนด้านทักษะ กิจกรรมเสริมความเป็นครู สามารถส่งเสริมให้นิสิต นักศึกษามีทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการสะท้อนและการคิด ทักษะการสอน ทักษะด้าน การจัดการ ทักษะด้านการบริหาร ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการประสานงาน ทักษะด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านนวัตกรรมและผู้ประกอบการ ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการประเมินผล การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ เป็นต้น และด้านเจตคติ กิจกรรมเสริมความเป็นครูสามารถช่วยส่งเสริมให้นิสิต นักศึกษามีเจตคติ ที่จะจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ การช่วยเหลือผู้อื่นและชุมชน มีความ ตระหนักรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบ และการทำงานเป็นทีม เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้ นิสิตนักศึกษามีคุณลักษณะของครูในยุค 4.0

ภาพ 2 คุณลักษณะของครูยุค 4.0

จากการคุณลักษณะครูยุค 4.0 ดังกล่าวส่งผลให้การจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะความเป็นครูที่ดีตามกรอบมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพของคุรุสภา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ได้จัดลักษณะและประเภทของกิจกรรมเสริมความเป็นครู โดยกิจกรรมเสริมความเป็นครูจะมีลักษณะเป็นกิจกรรม/โครงการ ที่จัดขึ้นเป็นการเฉพาะหรืออาจบริหารจัดการให้บูรณาการกับการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นครูและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ปิละไม่น้อยกว่าสองกิจกรรม อาทิ

- 1) กิจกรรมเสริมสร้างความรักชาติ ความมุ่งมั่นและรักในอาชีพเป็นครู
- 2) กิจกรรมจิตอาสาและ/หรือจิตสาธารณะ/การบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
- 3) กิจกรรมส่งเสริมความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และความเป็นไทย

- 4) กิจกรรมตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ/หรือศาสตร์พระราชา
- 5) กิจกรรมลูกเสือ/เนตรนารี/ยุวกาชาด
- 6) กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และเพศศึกษา
- 7) กิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย รวมถึงการเลือกตั้ง
- 8) กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์
- 9) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ กีฬาและนันทนาการ
- 10) กิจกรรมทางวิชาการ
- 11) กิจกรรมอื่น ๆ ที่สถานศึกษาเห็นสมควร

ซึ่งแต่ละมหาวิทยาลัยสามารถเลือกจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูให้กับนิสิตนักศึกษาได้ ตามความเหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษา เช่น การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางด้านภาษาอังกฤษ การพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยี การพัฒนาทักษะชีวิต การพัฒนาทักษะเฉพาะทางวิชาชีพ เป็นต้น

ดังนั้นการจะเลือกจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูลักษณะใดมาจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของนิสิตศึกษานั้น ขึ้นวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูของแต่ละมหาวิทยาลัย เช่น ถ้ามหาวิทยาลัยเลือกจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครู โดยเลือกกิจกรรมตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา มาจัดให้กับนิสิตศึกษาวิชาชีพครู ทั้งนี้มหาวิทยาลัยอาจมีเป้าหมายการพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะความพอเพียง ซึ่งเป็นอีกคุณลักษณะที่สำคัญในการในยุคปัจจุบัน การจะจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูเพื่อให้นักศึกษามีลักษณะความพอเพียง ผู้จัดจะต้องสร้างความตระหนักให้นิสิตนักศึกษาเห็นถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน ดังนั้นรูปแบบการจัดกิจกรรมจะเป็นการทำกิจกรรมเชิงบรรยาย กิจกรรมกลุ่มร่วมกันคิดวิเคราะห์ มีการนิเทศ มีการใช้แผนที่ความคิด การใช้เกมหรือการผสมผสานวิธีการที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับการวางแผน แต่ทั้งหมดจะมีเป้าหมายเพื่อมุ่งเน้นและส่งเสริมให้นักศึกษามีคุณลักษณะความพอเพียง พอเพียงในการเรียน พอเพียงในการใช้ชีวิต พอเพียงในการดูแลสุขภาพร่างกาย ซึ่งความพอเพียงหมายถึงความพอดี ไม่มากไม่น้อยไป ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาใช้ชีวิตได้อย่างสมดุล

นอกจากนี้การกิจกรรมตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชายังสามารถส่งเสริมให้นักศึกษามีเหตุผล ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการกระทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิต การเรียน การสอน หากตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ บนพื้นฐานของเหตุผลจะช่วยลดความผิดพลาดที่จะเกิดได้มากขึ้น เป็นต้น นอกจากผลสัมฤทธิ์ของการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นครูแล้ว สิ่งสำคัญที่จะต้องตระหนักอีกประการหนึ่งคือการเรียนรู้จากกระบวนการที่เกิดขึ้น นิสิตนักศึกษาควรได้ลงมือทำกิจกรรมเรียนรู้กระบวนการทำงาน การแก้ไขปัญหา การทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยพัฒนานักศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ พบว่าหลักสูตรเสริมความเป็นครูที่ดีจะต้องตอบสนองกับความต้องการของนักศึกษาวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 และจากการรายงานของ A Global Cities Education Network (Soland et al., 2013) ซึ่งเป็นเครือข่ายทางการศึกษาของโรงเรียนในประเทศอเมริกาเหนือและเอเชีย ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ว่าควรมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ความสามารถในการแก้ปัญหา (Cognitive Competencies) 2) ความสามารถด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal competencies) และ 3) ความสามารถในการรู้จักตนเองและเข้าใจตนเอง

(intrapersonal competencies) ซึ่งประกอบไปด้วย การรู้มุ่งหมายของตนเอง การเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ การมีแรงจูงใจภายในตนเอง และการมีความเพียรพยายาม ดังนั้นกิจกรรมเสริมความเป็นครูในยุคศตวรรษที่ 21 หรือ ยุค 4.0 ควรมีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายตอบสนองกับความต้องการและลักษณะของนิสิตนักศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป และที่สำคัญต้องสามารถพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์ในยุค 4.0 ได้

สรุป

การจัดกิจกรรมเสริมความเป็นครูในยุค 4.0 เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณลักษณะความเป็นครูตามที่วางเป้าหมายไว้ ซึ่งคุณลักษณะของครูในยุค 4.0 จะมีศักยภาพทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะและทัศนคติที่ดี ดังนั้นกิจกรรมเสริมความเป็นครูในยุค 4.0 จึงมีความหลากหลายและบูรณาการทั้งศาสตร์และศิลป์แบบต่าง ๆ เพื่อที่จะสามารถพัฒนานิสิตนักศึกษาได้ตามศักยภาพที่ต้องการ นอกจากนี้ควรคำนึงถึงเปลี่ยนแปลงของบริบทรอบตัว เนื้อหาของกิจกรรมเสริมความเป็นครูจึงควรต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องและทันสมัยกับบริบท การยึดความต้องการของนิสิตนักศึกษาเป็นศูนย์กลางจึงเป็นสิ่งสำคัญ และกิจกรรมเสริมความเป็นครูที่ดีควรสอดคล้องกับทิศทางการจัดการศึกษาของชาติ ซึ่งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ได้ให้ความสำคัญของการยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและน้อมนำแนวคิดด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ นอกจากนี้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2574 ยังมีหลักการ 3 ประการ คือ 1) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน 2) คนเป็นศูนย์กลางและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม และ 3) พัฒนาสู่วิสัยทัศน์ประเทศไทย พ.ศ. 2575 “มั่งคั่ง มั่งคั่ง ยั่งยืน” รวมถึงการมียุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพที่มีสมรรถนะเป็นเลิศในระดับสากลเหมาะสมกับบริบทของไทย (พัชรภา ดันติชูเวช, 2560) ซึ่งถ้ากิจกรรมเสริมความเป็นครูในยุค 4.0 ควรมีลักษณะของการออกแบบกิจกรรมบนพื้นฐานเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณลักษณะความเป็นครูยุค 4.0

เอกสารอ้างอิง

นงลักษณ์ ใจฉลาด. (2557). ทิศทางการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้สอนยุคใหม่ในระดับอุดมศึกษา.

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 8(2), 1-13.

พัชรภา ดันติชูเวช. (2560). *ครูศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพครู : การเรียนการสอนในวิชาชีพครู ทำอย่างไรให้ทันสมัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพชรสุดา ภูมิพันธ์. (2560). *ครูศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพครู : หลักสูตรครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ จะไปในทิศทางใด*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพินดา ฤทธิจันทร์. (2562). ครูไทยในยุค 4.0 สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. ใน *งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 11 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จังหวัดนครปฐม* (น. 1620-1627). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2559, 25 ธันวาคม). พิมพ์เขียวและแผนปฏิบัติการขับเคลื่อน : Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน. *มติชน*, สืบค้น 6 พฤษภาคม 2563, จาก https://www.iok2u.com/attachments/article/1734/2194_5919.pdf

อดุลย์ วงศ์ศิริคุณ. (2557). การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 : ผลผลิตและแนวทางการพัฒนา.

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 8(1), 1-17.

อภิภา ปรัชญพฤทธิ. (2560). การพัฒนารูปแบบการผลิตครูเพื่อรองรับการศึกษายุค 4.0. *วารสารร่วมพฤษภา มหาวิทยาลัยเกริก*, 35(3), 101-136.

- Mason, D. (2016). *Teacher Effectiveness Enhancement Programme : Evaluation report and executive summary November 2016*. สืบค้น 6 พฤษภาคม 2563, จาก <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED581110.pdf>
- Soland, J., Hamilton, L. S., & Stecher, B. M. (2013). *Measuring 21st century competencies: Guidance for educators*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.